

Tombakta Mursaloğlu izi

ÖZGEN ACAR

ANKARA — Yaman Mursaloğlu, Londra'da verdiği demeçte "Ben bu iki tombak şamdanı İstanbul'dan Londra'ya çıkaracak kadar akıllı kaçırmadım..." diyor. Şu ana kadar hiç kimse kendisine ne bunları Bursa "Osmanlı Evi"nden çaldığını söylemiş ve ne de bunları Londra'ya kaçırıldığını. Sadece bu iki tombakla ilgili bağlantıları ortaya konulmuştu.

Mursaloğlu'nun öne sürdüğü savı yani "bu eserleri Türkiye'den kaçırma" olgusuna neden olacak etkenlerin var olup olmadığını ve benzeri olayları aramaya başladım. Bunların bazı kişileri iki gündür okudunuz. Kendisini çok yakından tanıyan bir kişi de Türkiye'nin sayılı koleksiyoncularından Sayın Ayşegül Nadir'di. Adı Bursa soyguncularının ifadelerinde de geçiyordu. Yazı işlerinin de haklı telkiniyle kendisini aradım.

Kaldı ki Bayan Nadir'i aramamı gerektiren başka söylentiler de vardı. Dün kısaca değindiğim ve Bursa soyguncularının "İngiliz Peter" dedikleri kişi olarak bana telkin edilmeye çalışılan İngiliz antikacı Oliver Hore İstanbul'a geldiğinde güzel mal alırmış ve bunu Bayan Ayşegül Nadir'in özel jetiyle İngiltere'ye kaçırmış.

Bir başka söylentiye göre Yaman Mursaloğlu'nun Sayın Nadir'e 50 bin sterlinlik bir borcu vardı. Bunu ödeyemiyordu. Çok sıkışmıştı. Bayan Nadir bu nedenle kendisini mahkemeye vermişti. Bu borçtan kurtulmak için acil paraya ihtiyacı vardı ve bu nedenle bu iki tombak şamdanı Londra'da müzayedeye çıkartmıştı.

Gerek bu söylentileri ve gerek Bursa Mahkemesi'nde her nasıl

sa aklanmış soyguncu Karaveziroğlu'nun yazılı ifadesindeki savı görüşmek üzere Bayan Nadir'i telefonla aradım. Tesadüfen İstanbul'daydı. O sırada önemli konukları olduğu halde benimle açık ve seçik konuştu. Bu konuşmayı özette şöyle aktarıyorum:

— Çalınan tombak şamdanlar haberini okudunuz mu?

NADİR — Okudum. Ancak olayı biliyorum.

— Olaya adı karışan Yaman Mursaloğlu'nu tanır mısınız?

NADİR — Ahh, nasıl tanımam?

— Kendisini niye mahkemeye verdiniz?

NADİR — Çünkü sözünde durmadı.

— Bir yanlışlık yapmak istemiyorum. 100 binlik bir borcu ödememiş galiba. Bu 100 bin dolar mı, yoksa sterlin mi?

NADİR — Bunu da mı duyduunuz? Oysa bunu ancak 1-2 kişi biliyordu. Evet 100 bin sterlinlik (715 milyon lira) borcunu ödemedi.

— Kendisini Londra'da mı mahkemeye verdiniz?

NADİR — Hem Londra ve hem İstanbul'da verecektim.

— Olay neydi?

NADİR — Şubat ortasına tarihlenmiş 100 bin sterlinlik (715 milyon lira) çeki karşılıksız çıktı. Ama sözünde durdu, daha sonra bunu ödedi. Ben de mahkemeye vermedim.

— Bursa'dan iki tombak şamdanı çalan kişiler size iki adet lale biçiminde sebil alemleri ya da tepeliği satmak için emanet vermişler. Doğru mu?

NADİR — Lale biçiminde alemler olmaz. Kubbe alemleri hâlâ biçiminde olur.

— Pekli minare alemleri satmak isteyen oldu mu ya da emanet getiren?

NADİR — Bana getirilenlerin tepesi topuz gibi olan minare alemleriydi. Zaman zaman antikacılar bana bu tür şeyler getirirler. Bazen bunları bir süre için alıyordum. Beğendiğimi satın alır, beğenmediğimi geri veririm.

— Bursa'dan getirilen bu alemleri hatırlamıyor musunuz?

Bayan Nadir, Mursaloğlu'ndan 100 bin sterline iki tombak şamdan satın almış. Ancak eski eşinin durumu nedeniyle bunları yine bu kişi aracılığı ile satışa çıkarmıştı.

Bayan Nadir, 100 bin sterlinlik (715 milyon liralık) borcunu ödemeyen Mursaloğlu ile Sotheby's'ten kovulan ortağı Steven Wolf'u mahkemeye vermek istedi.

Mursaloğlu, borcun ilk taksidini 18 nisan'da ödedi. İkinci 50 bini 18 haziran'da Bayan Nadir'e ödeyecekti.

Paraca sıkışmış olan Mursaloğlu'nun bu neden Bursa tombak şamdanlarını Londra'da satmaya çalıştığı öne sürülüyor.

Mursaloğlu, bu iki büyük tombak şamdanı bankacı Erol Aksoy'a satıp parasını aldığı halde borcunu ödememişti.

NADİR — Çıkartamadım. — (Bunun üzerine Karaveziroğlu'nun ifadesinden şu cümleyi okudum) "... Bu mallardan iki adet sebil tepeliğini sizlere gösterebileceğim Ayşegül (Nadir) isimli bir bayana emanet olarak verdim..." Şimdi hatırladınız mı?

NADİR — Hatırladım. Bana iki kişi gelmişlerdi. Bir süre bende kaldı. Beğenmedim. Her nedense uzun bir süre geçtiği halde bir türlü gelip geri almadılar. Neden sonra gelip alıp gittiler. Yalnız aklınıza benim antikacıların emanetçisi gibi bir yanlış izlenim gelmesin... (Karaveziroğlu'nun emniyette verdiği ve mahkemenin hiçbir biçimde dikkate almadığı bu ifadesi doğrulanmış oluyordu.)

— Yaman Bey Londra'da verdiği demeçte sizin sanat danışmanınız olduğunu söylemiş, doğru mu?

NADİR — Yaman Bey benim

eski dostumdur. Ama danışmanım olamaz. Olsa olsa ben onun sanat danışmanı olabilirim. O bana sadece şurada şöyle güzel, burada bir başka eser var gibi haber verirdi. Kendisinden ya da onun aracılığıyla pek çok eser aldığım doğrudur.

— Az daha unuttuyordum. Yaman Bey yanımdıysam borcun 50 bin sterlinini ödemişti. 18 nisan'da bu borcunu da, ödememiş mi oldu?

NADİR — Yaman Bey verdiği ilk 100 bin sterlinlik çek karşılıksız çıkınca oturduk tartışmalı bir görüşme yaptık. Bana söz verdi. Borcunu ödemek için 18 nisan tarihli bir çek verdi. Gerçekten 18 nisan'da ödedi.

— Bu çekin karşılığını size Türkiye'de mi ödeyecekti?

NADİR — Hayır Londra'da... Biliyorsunuz bana başıma za gelen malum olaylardan dolayı Londra'da para gerekliydi.

— Oliver Hore adlı bir İngiliz antikacıyı tanır mısınız?

NADİR — Elbette tanırım. Londra'da İslam eserleri galerisi vardır.

— Bu kişinin Bursa soyguncularının sık sık sözünü ettiği "Peter" adlı kaçakçı İngiliz olduğu öne sürülüyor.

NADİR — Olamaz. Oliver böyle şeylere tenezzül etmez.

— Oliver'in galerisini sizin finansse ettiğiniz söylüyor!

NADİR — Bu da olamaz. Çünkü Oliver'in ailesi zengindir. Bunu bütün Türk antika çevreleri çok iyi bilir (Sayın Nadir'in bu sözlerini başka kaynaklar da doğruladı).

— Steven Wolf adlı bir başka İngilizli tanır mısınız?

NADİR — Elbette. Yakın tarihe kadar Sotheby's'in İslam Eserleri Bölümü Başkanı'ydı.

— Steven Wolf'un Yaman Mursaloğlu'nun ortağı olduğu söyleniyor. Bunu bir türlü kanıtlayamadım.

— Bir söylentiye göre Oliver, sizin özel jetinize İngiltere'ye eski eser kaçırmış...

NADİR — Asla... Bir kere bu özel jet benim değil Polly Peck'in... İçinde Nadir Bey olmadan bu jet kalkmaz. Ben yıllar var ki bu jete binmedim. Nadir Bey asla böyle olaylara izin vermez. Değil böyle bir işe izin vermek, benim fazla bagajlarımı bile uçağa aldırılmazdı. Ben genellikle yurtdışından Türkiye'ye pek çok eser getirmişimdir. Her getirdiğimi de müzeye kaydettiririm (Müze bu sözleri doğruladı). Nitekim son gelişimde 18. yüzyılda yapılmış Abdullah Paşa'nın portresi olan bir tabloyu kargoya vermedim. Uçakta beraberinde getirdim. Tablodan daha çok çerçevesi bir harika...

— Yaman Bey'in size borcunun kaynağını sormayı unuttum.

NADİR — Bazı tombak eserlerimi satması için kendisine vermişim. Bildiğiniz nedenlerle paraya ihtiyacı vardı. Satıp, parasını ödemedi.

— Satılan neydi?

NADİR — Bir metre boyda tombak şamdanlardı. Bunları İstanbul'da almış, hatta her zaman yaptığım gibi bunları müzede koleksiyoncu defterime kaydettirmek için Nazan Ha-

nım'a göstermişim (İslam Eserleri Müzesi Müdürü Nazan Ölçer bu yanıtı da doğruladı). Ancak daha sonra malum olaylar olunca bunları kaydetmeye dahi zaman bulamadan satmak zorunda kaldım. Yaman Bey'den satmasını rica ettim. O da 100 bin sterline sattı.

— Diyorlar ki size bu borcunu ödeyemediği için Yaman Bey Bursa'dan çalınan iki şamdanı Londra'da satışa çıkarmış. Ama borcunu 18 nisan'da ödediği için böyle bir varsayım ortadan kalkmış oluyor.

NADİR — Bunu bilemem. Ancak Yaman Bey'in borcu bana henüz tam olarak ödemiş değil. Çünkü 18 nisan'da ödediği para ilk taksitti. İkinci çekinin tarihi 18 haziran'da. O zaman Yaman Bey'in yine sözünde duracağını sanıyorum.

— Birinci çekin miktarı ne kadardı?

NADİR — 45 bin sterlin.

— Neden 50 bin değil?

NADİR — Sözde bu eserleri Yaman Bey Türk Lirası olarak satmış, arada lira değeri yitirdiğinden bana 100 bin yerine 95 bin verecektim. Bunu da kabul ettim. Dolayısıyla 18 nisan tarihli çekin miktarı 45 bin sterlindi.

— Yani şimdi Yaman Bey'in size hâlâ 50 bin sterlin borcu var ve siz bu parayı 18 haziran'da almayı umuyorsunuz, öyle mi?

NADİR — 18 nisan'da sözünde duran Yaman Bey'in 18 haziran'da sözünde durup 50 bin sterlini ödeyeceğini sanıyorum.

— Yaman Bey Londra'da, Bursa'dan kaçırılan şamdanları satamadığına göre acaba bu borcu size nasıl öder?

NADİR — Herhalde ödeyecektir.

— Londra'da şatılan bu iki şamdanın çok değerli ve bir metre boyundaki tombak şamdanları siz kimden satın almıştınız?

NADİR — Yaman Mursaloğlu'ndan.

— Bu şamdanların kökeni, gelmişi geçmişi hakkında bilginiz var mı?

NADİR — Nereden bilebilirim ki? Yaman Bey getirdikten sonra... (Müze Müdürü Nazan Ölçer'e göre bu şamdanlar Yavuz Sultan Selim dönemine aitti. Genellikle bir tür tombak şamdanlar evlerde pek bulunmazdı. Şu ana kadar kendisine bu konuda Türkiye'deki camilerden bir çalıntı haberi gelmemiştir)

— Pekiyi, Yaman Bey sizden geri aldığı bu tombakları kime sattı?

NADİR — Sayın Erol Aksoy'a satmış. Yalısında duruyor.

— Açık seçik konuştuğunuz için teşekkür ederim.

NADİR — Benim bu konuda çekinecek hiçbir şeyim yok. Ben bu ülkeye eser kazandıran bir koleksiyoncuym. Başkalarının yaptığı işler beni ilgililendirmez.

Bu olaylar şu önemli gerçeği ve sorunu da ortaya koyuyor: Bu iki tombakla birlikte öteki eserlerin çalınması üzerine Bursa Müze Müdürü kendi yetenek ve olanakları çerçevesinde olayı bazı kişilere duyurabilmişti. Oysa bu duyurunun önce Türkiye ve ondan sonra uluslararası düzeyde yapılması gerekirdi. Emniyete bildirip "sınır kapılarını tutun" demek yeterli değildi.

Yaman Mursaloğlu'nun Londra'da Hürriyet gazetesine ve Prof. John Carswell'in de Ankara'da yetkililere söylediği tek doğru nokta şudur: "Neden bu iki tombak şamdanın çalındığı Türkiye ve dünya genelinde duyurulmadı? Neden Türk ve yabancı kuruluşlar alarm edilmedi? Neden müzelerden bir eser çalındığında bunun özelliği ve fotoğrafları basına ve uluslararası örgüte verilmeli? Ondan sonra bunu bilmeden alan kişiler neden suçlu çıkarılır?"

Gerçekten Anıtlar ve Müzeler ile Vakıflar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye'deki Ortodoks ve Ermeni kiliseleri ile sinagoglar böyle bir örgütlenmeye neden gitmezler?

Diyelim ki bir metre boyundaki bu tombaklar Türkiye'nin herhangi bir camisinden yıllarca önce çalınmış olsun. Olay bugün ortaya çıksın. Bu soygun olayı yıllar sonra kanıtılsın. Bu durumda Sayın Erol Aksoy'un, Sayın Ayşegül Nadir'in, Sayın Çiğdem Simavi gibi özel koleksiyoncuların ya da Sadberk Hanım gibi özel müzelerinin günahı ne? Bu metreklik tombak şamdanlar Turgay Aram ve Raffi Portakal'ın müzayedelerinde de satılabilir. Ortaya nasıl bir yasal durum çıkacaktı? Bu sorunu kim çözecekti?

Prof. Carswell iki tombağı Zeybek'e teslim ederken tek doğruyu söylüyor ve "Kaybolan bu iki çocuk şimdi yuvasına kavuştu" diyor. Dileğimiz bundan böyle bu çocukların kaybolmaması ve öteki kayıp çocukların da bir an önce yuvalarına kavuşmasıdır...